

מהחברים

יהדות מתוך הזדהות

גיליון מס 13 | ראש השנה תשפ"ד

ענייני של יום

א.

בעיקר עניינו של ראש השנה ומצוות תקיעת שופר הארכת במידה מספקת בקונטרס "זכרון תרועה". ואין צורך לכפול את הדברים.

אעלה כאן בעז"ה שביבי רעיונות קצרים בעניין ראש השנה:

בכללות עניינו של יום מוזכרים ובנוסחי התפילות ומאמרי חז"ל ובספרים הקדושים, כמה דברים עיקריים: מלכות ה', יום הדין, תחילת השנה, זכרון לטובה. ומועד ומקרא קודש. אלא צריך לדעת סדר הדברים מה גורם למה, וממה מתחיל הכל. ובבית מדרשינו יש בזה כמה דרכים:

הגר"מ מבאר: שמחמת תחילת השנה הוא יום הדין לדון מה יהיה בשנה, ומצד כן צריכים זכרון. ומצד תחילת השנה הוא גם יום המלכות, וגם מצד יום הדין הוא יום המלכות, והתרועה באה להמליך ביום המלכות, ועושים זאת במטרה לעורר זכרון לטובה בדין. והיו"ט הוא מחמת הזכרון.

הגר"ש ברנד מבאר: מצד תחילת השנה הוא פחד מה יהיה בשנה הזאת, וזהו פחד הדין, ומחמת הדין ראוי לעמוד לפניו בחרדה ובחרדה זו יש ענין של בקשה, וזה גם מבטא מלכות. והתרועה היא העמידה לפניו בחרדה. ועל ידי התרועה והחרדה זוכים לזכרון לטובה, ומצד זה בא היו"ט.

יבדלח"ט הגר"מ מינצברג שליט"א והגר"מ פרוש והגר"מ לוצקין מסבירים, שהשופר מזכיר את המאורע היחידני של מעמד הר סיני, בו הופיע ה' ונתגלה בדיבור עם יצוריו. בכל שנה כאשר חוזר ושב הסיבוב השנתי, אנו קוראים ומייחלים לאותה הופעה מיוחדת, כי כבר מתקשים אנו עם המציאות המנוכרת, ומבקשים הופעה חיה שה' יופיע בעוצמתו, ידבר אלינו ויגאל אותנו מכל הרשע והשחיתות.

אפשרות נוספת - מצד תחילת השנה הוא יום הבריאה ומלכות ה' ולכן יש דין, שכן ראוי לדון בתחילת כל מעש. והתרועה באה לשם שלש, גם לשם ציון ההתחלה, וגם לשם מלכות, וגם לשם חרדה ובקשת

זכרון לטובה. והיינו שופרות מלכויות וזכרונות. וכמו שנתבאר בקונטרס.

ובדרך הלצה אמרתי, שבבית מדרשנו מתהלכים ג' אבהן, ר' לייב זצ"ל הוא בדרכו של אברהם אבינו, מתרגש משוב ה' ושפעו בבריא, ורואה את עיקר השופר כהמלכה וכבוד מלכות ה'.

ר' שמואל ברנד זצ"ל היה דוגל עז בצדק ובמשפט וכל ימיו היה מדבר על צדק האדם, והצדק הטבעי. ניתן להעמידו כבעל מידת יצחק התובע דין ומשפט, וגם בהבחנתו על תקיעת שופר היה מציין את החרדה שהיא מבטאת.

הרמ"ם שליט"א יש להם מבט יותר מורכב לפיה מרכז החיים היא התורה על עושרה ומורכבותה, להם מתאים לראות את השופר כביטוי למתן תורה והופעת ה' הנוכחת המתבטאת בו. וזו בחינת יעקב.

ב.

בעולם החסידות עוסקים בר"ה בעניין מלכות ה', ואין מזכירים מעניין הדין. ובעולם הישיבות והמוסר עוסקים הרבה בעניין יום הדין ואימת המשפט. עד שנדמה שאלו שני חגים שונים לגמרי.

המיזוג הנכון הוא נעוץ בכללות ההבנה בתועלת יראת העונש. שנוסף על החשיבות שלו עבור זמני חולשה, הרי גם בזמנים שהאדם נעלה ורוצה לעבוד את ה' מתוך אהבה ויראת הרוממות. בכל זאת הרי האדם הרי מורכב מהרבה חלקים וגם בזמנים הנעלים ביותר שלו מציאות נפשו מכילה גם רבדים כהים וחשוכים. ובכדי שכל חלקי מציאותו יהיו שותפים ליראת ה' ונכנעים תחת מלכותו יתברך, נחוצה יראת העונש בכדי שגם החמור שלנו ילך בתלם וידע שאין לו ברירה אחרת.

וזה גם הדרך בראש השנה לשלב את שני העניינים, מצד אחד להתרומם מה שיותר אל רגשות מלכות ה' ולהתהלך בהשראות נעלות, אולם לזכור כל הזמן גם את יום הדין בכדי להכניע את החומר ולהמליך קוב"ה על כל אבר ואבר דיליה.

וידוע הסיפור עם ר' שמואל מונקס עם הכפרי שהשכים לסליחות כדי לבקש אוכל. ויש להוסיף שבכדי להביא את הכפרי אל הרבי, דהיינו את הנפש החמרית אל הנשמה, צריך גם לזכור את החלב של הפרה.

ג.

עוד נראה לי לבאר בתועלת יראת העונש, כי יש ביראה זו איזו עניין שאין ביראת הרוממות ובוודאי שלא באהבת ה'. כי באהבה הרי האדם בוחר מרצונו לעבוד את ה', ונמצא הוא שותף ו"מחותן" בעסק, ואף שמצד אחד יש בזה יותר הבאת עצם נפשו אל העבודה, אבל אין כאן ביטול של עצמיותו, ורק משום שמוצא חן בעיניו על כן הוא הוא עובד את ה', וגם ביראת הרוממות יש מעט ממידה זו, שנראה בעיניו ונושא חן אצלו גדולת ה' ומחמת כן מחייב עצמו בעבודתו. ואין ישותו מבוטלת לגמרי, והרי הוא בא עם כל ישותו המנופחת לעשות טובות להקב"ה, וכי מי אתה בכלל שתחליט שראוי לך לעבוד את ה'. אולם ביראת העונש אף שיש חסרון שאין האדם בא מצד עצם הדבר אלא מחמת יראה צדדית, ואין פעולתו מרצון עצמי ועצם נפשו, אבל מאידך יש כאן מעלה שהוא בא בלי שום ברירה בהכנעה גמורה, ויש מעלה גם בסוג עבודה זו שהוא מוכרח לעבודתו יתברך. וכשעובד גם מצד שני הדרכים מרוויח את כל המעלות. והוא גם עניין כפיית הר כגיגית ונעשה ונשמע.

ד.

וזה כללות עניין העונש, שלכאורה תמוה, דממנ"פ אם העבודה מחוייבת (שהרי נענש על ביטולה) א"כ לא יקבל שכר על קיומה, ואם הוא התחסדות של האדם למה יענש אם לא עשה כן. כי באמת יש כאן עונש כדי לבטא את השעבוד שהוא גם מוכרח לכך מצד הציווי, אבל יש שכר משום שבאמת עשה דבר טוב מצד עצם הדבר, שהוא טוב גם לפני הציווי. רק שיש ציווי 'ובחרת בחיים' לדעת שגם מוכרחים לכך, לא רק כעצה טובה אם רוצה, ואכמ"ל

א. הזכרת זכרנו ומי כמוך בג' ראשונות, כי בכללות תמיד עניין הקדמת סדר השבח הוא, כי על ידי כך אנו מביאים ומציירים הופעת ה' מולינו, וציור הופעת ה' מולנו בימים אלו היא בצורת בקשת החיים וזכירת החיים, ואין המטרה כאן לבקש, אלא הזכרת הבקשה היא מצד סדר השבח, וכאילו אנו אומרים אתה הוא אלוקינו אשר אנו מבקשים ממך זכרנו.

ב. בברכת אבות אומרים 'זכרנו' כבקשה, ובגבורות כשבח גרידא, 'זוכר יצוריו לחיים'. כי באבות תוכן הברכה הוא הופעתו כאלוקי ישראל ומגן אברהם, ולכן אנו רואים אותו עתה כמי שמבקשים ממנו זכרנו לחיים, אבל בגבורות ראיית גבורתו היא בעצם הדבר שעתה הזמן שזוכר עתה יצוריו לחיים, ועתה הוא מכריע בזה, וזה גבורתו, שהכל בידו, שהרי בידו להכריע הדבר. (וכפי שנרמז בברכה עצמה ממית ומחיה) ומאידך באבות יותר נכון לציין הבקשה כי אי אפשר לומר שזוכר אותנו לחיים בתור מלכנו, שהרי הדין בידו לשני הצדדים, רק שבזה אנו מיוחדים ביחסו אלינו שאנו בני בניהם של האבות שאנו רשאים לבקש זכרנו.

ג. "מלך על כל העולם" משמע שעדיין אינו עתה, וחותם מלך על כל הארץ, הרי שהוא כבר מלך, אלא שעל ידי בקשת מלך נעשה מלך. כי הכל תלוי בהכרה. וכשמעלים על הלב את העתיד שימלך, הרי הוא עתה מלך. וזה הכוונה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, שעל ידי שתאמרו מלכיות ותבקשו מלכותו יתברך על העולם, ותקוו ליום זה, על ידי זה יהיה מלך כבר מעתה.

ד. ובכן יתקדש שםך על ישראל עמך - - ובכן תן פחדך על כל מעשיך.

'יתקדש' שייך רק בישראל וירושלים ציון ומלכות בית דוד. אבל פחד ואימה ויראה והשתחוואה שייך ב'כל' המעשים וב'כל' הברואים.

וכן משמע בכמה תפילות 'נאה לקדוש פאר מקדושים' ו'קדושים בכל יום יהללך סלה'. ואולי הביאור כי מי שאינו קדוש אינו 'מקדיש' על ידי הכרתו רק 'מפחד' ו'ירא'.

ויתכן לפרש בשני מהלכים, או ש'קדושה' היינו כיבוד והידור והערצה במעלה יתירה ולזה נצרך להיות בעל מדריגה. או שהכוונה להכרה בהפרשה והבדלה של שמו יתברך אבל זה מותנה בכך שיש הכרה עמוקה וגם לזה צריך להיות קרוב אל ה'.

ה. נראה שמלכות ה' הוא לא רק ההנהגה אלא גם מה שברא את הברואים, רק שיש הבדל שהנהגה נקראת מלכות מצד עצם פעולתה וקיומה, אבל מה שברא נקרא מלכות רק כשמכירים בזה, והיינו 'יודע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו' וממילא על ידי זה יתקיים 'מלך' על כל העולם.

ו. מלך על כל הארץ -

יש להסתפק אם הוא מדין הזכרת שם ומלכות שבימים אלו הוא מופיע באופן זה, אבל אם כן למה דווקא בברכת מלכיות וקדושת היום. ויותר בפשטות הוא רק בברכת קדושת היום שזו הסיבה לקדושת היום. כי מצד שמו ואלוקותו עלינו לבד

לא היה מתחדש עניין היום כמו שאר המועדים אלא דווקא בהקדם שהוא מלך על כל הארץ ולכן יש בו סיבה להיות מקדש ישראל ויום הזכרון.

אכן יש עוד לצדד שקדושת היום אינה רק מצד הזכרון אלא גם מלכות ה' בעצמה היא סיבה להמליכו ולקדש את היום והוא עבודת עם ישראל ביום מלכותו להמליכו, ומצד ה' הוא סיבה לזכור אותם לטובה. [והנה מו"ר גם מסכים לזה שעצם היום הוא סיבה להמליכו, רק שלדעתו קדושת היום היא רק מצד זכרון לטובה] אבל יש לצדד יותר שהמלכות הוא גם סיבה לקדושת היום. והוא מצוות יום תרועה, וכמו שרמז מו"ר שאולי גם הקרבן הוא מעבודת יום תרועה. כלומר שאינו רק מצד קדושת היום שתוצאה מזכרון אלא הוא מעצם עבודת המלכות, אם כן אולי כל קדושת היום הוא ממלכות ה' שעמו ממליכים אותו, וכלשון הפסוק 'כי קדוש היום לאדוננו'.

ונמצא שונה בזה ר"ה מכל המועדים שיש לו שני סיבות לקדושתו, א. מלך על כל הארץ. ב. מקדש ישראל ויום הזכרון.

ז. כוונת שמע ישראל במלכיות נראה כפי פירוש רש"י בחומש על שמע ישראל, שעתה הוא אלוקי ישראל ולעתיד יהיה מלך על כל העולם. שאם לא הוי אמיליכתייה על אומה אחת (ואף דהוי ר' יוסי, מ"מ משמע בגמרא דפלוגתא אחרת היא אם אלוקות הוי מלכות). ומה שאמרו בגמרא אלוקות נמי מלכות, דווקא כשהוא אלוקי העולם. וכן כל הפסוקים שם, הם מעניין מלכות ה' על העולם. וכן

בפסוק מלך ישראל וגואלו נראה שאין די למלכיות ב"מלך ישראל וגואלו" אלא רק בהמשך הפסוק "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים", כלומר שהוא אלוקי העולם. ואפשר דזה שפיר גם לר' יהודה, כיון שהזכיר מלך שבעצם אני ראשון ואחרון ואם כן אותו מהות של "מלך" הוא למעשה על כל העולם.

ח. בפלוגתא אם אלוקות הוי מלכות לגבי הפסוקים שמע ישראל וידעת היום ואתה הראת, כל הפסוקים הללו הם על אחדות ה', ואפשר דבהא פליגי דלר' יהודה פסוקים אלו עוסקים ביחודו ית' שהוא לעילא ממלכותו על העולם, ולכן אין בזה ביטוי למלכות, אלא לעצמותו שהוא אחד. ולר' יוסי נכלל בפסוקים אלו גם מלכותו על העולם. יחו"ת שהוא סוד בשכמל"ו, אחד במספר קטן ועד.

ט. על ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך - "ציון" שם המקום וההר, וירושלים שם העיר. והשכינה מתייחדת למקום, שהוא שוכן במקום זה. וגם העיר היא עיר קדשו, שיש לה' עיר מיוחדת למושביו. ומהתפילות קשה לדייק, כי השתמשו בשניהם. אבל יש לעיין בפסוקי תהילים.

י. עוד יזכור לנו אהבת איתן, אדונינו.

כיון שאברהם קראו להקב"ה אדון על כן אנו מבקשים מה' בכינוי זה של 'אדוננו' שיזכור לנו אהבתו, **ובכן הנעקד ישבית מדיינינו**, כי יצחק מידתו פחד וגבורה, ובזכותו ישבית מדיינינו. **ובזכות התם יוציא איום לצדק דינו**. כי מידת יעקב היא נורא כמו שאמר מה נורא המקום הזה, וכן גדול גבור ונורא

השי"ת ולכן נולד בקוטב הנגדי בשנה של תשרי והוא בחודש ניסן, והנהגת הניסים של עם ישראל משמעותה גם התנתקות והיפך סדר העולם. והנה בחינת יעקב אין משמעותה שהוא באותו בחינת תשרי כמו אברהם, אלא זה הוא הקוטב השלישי דאחר שמתבטלים אל ה', ניתן לראות כיצד גם מציאות נעלית זו נכנסת לסדר קביעות, ונמצא חוזר אל תשרי מהעבר השני בתורת סיום הסיבוב ולא כמו אברהם שמתחיל את הסיבוב. והיינו שאאע"ה הוא בחינת ראש השנה שהוא מצד תחילת השנה וסדר הבריאה. אבל יעקב הוא בחינת סוכות שאינו מצד תחילת השנה אלא הוא מצד תקופת השנה שמסתיים האסיף של השנה שעברה, סיומם של שלשת הרגלים (כדאיתא לגבי כל תאחר).

נורא ליעקב כי נורא הוא כבר התייחסות של הנבראים שיראים וזה מידת יעקב שיש כבר קשר ודביקות אל הקב"ה.

יא. בגמרא ירח האיתנים שנולדו בו איתני עולם, והיינו אברהם ויעקב, אבל יצחק מבואר התם בסוגיא דלכו"ע נולד בפסח. ולכאורה צריך ביאור כי לכאורה תשרי הוא חודש הדין ודווקא אברהם ויעקב שהם כנגד החסד והרחמים נולדו בו, ודווקא יצחק נולד בפסח חודש הרחמים והנהגה הניסית והנפלאה עם עם ישראל.

אכן העניין הוא דתשרי מורה על סדר העולם והבריאה, ובחינת אברהם אבינו הוא לראות את מציאות הבורא מתוך סדר העולם והבריאה. בחינת יצחק היא להיות בטל במציאות אל

יתברכו כולם בשנה טובה ומאושרת שנת ברכה והצלחה גאולה וישועה בתיבה וחתומה טובה!

